

BÈRNIA, Serra de ~

Grossa serralada, al Nord d'Altea i de Callosa.

La descriu Cavanilles narrant la seva caminada des de Benissa a Callosa, de Nord a Sud; puja des de la solana de Benissa, per terreny en extrem pedregós i molt trencat però productor de fruits i cereals, fins al «collado de Bèrnia II, 233 (ed. 1797 = ed. 1958, p. 298.21) --- por todas partes montes, mucho incul-to --- xara blanquecina --- la de Mompeller, abundante --- en las partes merid. del Bèrnia --- llegué al collado, único paso --- y en breve a las ruinas de la fortaleza, que sirvió para impedir la comunicación de los pueblos meridionales con los septentrionales --- só-tanos, bobedados y parte de los muros del fuerte, que formaba un cuadrado de 130 varas: allí encierran los pastores sus ganados --- una fuente --- da un caño de 3 pulgadas --- se ve de un golpe quanto cae al S. y SO. de Bèrnia ---».

D'allí baixa dues hores al Sud «por las faldas del Bèrnia --- plantadas de viñas; hacia baxo, de sembrados, higueras etc.», «como a una hora ruinas del antiguo lugar La Torreta --- casas construídas en bastante número --- baxando hasta vadear el río Algar y llegué a Callosa». Parlant de Calp: «no lejos está el cabo Toix --- en que se termina la cordillera que viene desde Confrides, con los nombres de Serrella, Bèrnia y Toix; media entre Serrella y Bèrnia un profundo barranco --- y entre Bèrnia y Toix un collado, que llaman vulgarmente el Puerto de Calp» (pp. 232 = 296). Pertot (de nou 233 = 297.9f), escriu Bèrnia amb accent gràfic a la e.

Pocs detalls geogràfics hi afegeix la GGRV prov. Alac. 722 etc. Alguns més a les meves enquestes, sobretot la de Benissa (xxxiv, 93.5) i la de Callosa (xxxiv, 182.5, 6, 7, 185.6 etc.).

PRON. MOD. Anoto allí *bèrnia*, i a d'altres *bèrnia*, en particular a Tàrbena (xxxiv, 171.3). «La montanya de Bèrnia» MGadea, *T. del Xè I*, 373.

DOC. ANT. Ja apareix en molts documents del segle XIII, però llavors és sempre en una variant en *-d-*; parlant, en particular, del castell: 1263 s'assignen els rèdits dels castells de Penacadell i *Berdia* (MtzFdo. iv, *DocValACA I*, núm. 460, fº 17v i 18 bis); «castra nostra et villas de Penacadel et de *Berdia*» (*El Arch.* II, 340); con la de Penacadell empenó D. Jaime en 8-iv-1263, con todas sus alquerías, términos y pertenencia: se hallaba en el collado llamado *Bèrnia*, cerca de *Benissa*. 1264: el castell de *Berdia* citat junt amb *Relleu* (MtzFdo., o. c. I, núm. 538, reg. 13, fº 177). 1273: «rèdits de *Berdia* i d'*Altea*» (Mtz Fdo., núm. 1544). 1275-76: castells d'Alcoi i *Berdia* (MtzFdo., núm. 1936). És un dels castells de la revolta morisca de 1276, exceptuats de la treva que es concedí a d'altres: segons doc. p. p. Soldevila (*Pere el Gran II*, A-12, 65, i I, segona part) en aragonès; però no es concedia la treva al «alfàndech de *Merinyen* --- e Serra d'*Alascar* e Serra de *Confrides* e *Berdia* e *Uxola* --- e *Pop* e *Relleu*». Més clarament que en aquest

últim, es parla de la muntanya en doc. de 1323: «serra de *Berdia*» (*BABL IV*, 148).

Més tard ja apareix pertot la forma *Bèrnia* amb *-n-* que és la d'avui (i probablement també abans existí des del principi). SSiv. cita el castell de *Vernia* en una donació del rei Anfós a la reina Elionor datada 1329. El lloc féu un paper de primer pla en els alçaments moriscos del S. xvi, que en ser sufocats donaren lloc a la construcció de la fortalesa descrita per Cavanilles: «Corregueren fins a Polap y la montanya de *Bèrnia*, hon estaven retre<ts> pus de XV^m hòmens, dalt de la montanya, hon se pugueren fer forts» en el *Libre de Antiquitats* (ed. Val. 1925), p. 30. Crec que es refereix al mateix episodi i la narració del P. Miquel Garcia, O. C. (cap. 12): «anaren la bolta de la muntanya de *Bèrnia*, hon estaven retrets tots los moros d'aquell quarter; e axí, anant a *Bèrnia*, entraren per lo coll de Calp e aplegaren a Polop».

Alguns decennis més tard segueix així: «Carlos I ordenó q. de no hacerse cristianos los moros seran expulsados; éstos se sublevan, y huyen los del Marquesado de Denia y los de la Marina --- a las abruptas sierras --- genéricamente de *Bèrnia*, y siguen retraídos --- hasta 1526, en que se redujeron, habiendo tenido que acudir --- del mar las galeras ---»; com escriu l'Arquebisbe de Sevilla a. 1525: «las galeras han aprovechado mucho --- Su Alteza provera --- para la buena guarda de los puertos, y para que los que están amotinados en la Sierra de *Bèrnia* vuelvan a sus casas». Veg. més detalls sobre aquests fets en V. Salvà, *Callosa I*, 80, n. 65, 81, n. 66 i 70, que ens forneix aquestes cites.

No s'acabaren, però, encara aquests alçaments; i així tenim notes tals de *serra de Bèrnia* en tres docs. de 1562, i *serra de Bèrnia* en un altre (Salvà, o. c. II, 98-99); en fi encara c. 1570: «los moriscos de Calpe y pueblos vecinos se hicieron fuertes en *Bèrnia*» (Llopis Bertomeu, *Calp*, p. 104).

40 ETIM. És un problema intricat, per l'existència d'una sèrie de parònims d'origen discutible o ben obscur; i enredat encara més per les formes que hi han aportat erudits, a base de dades mal establertes, mal identificades o merament conjeturals —inventades.

El qui exposa això últim més concretament i amb menys confusions és Figueres P. en GGRV (*Al.*, p. 103): «Avieno --- después de *Teodoro* (= el río Segura) cita «el mojón de Tartesso» i «se divisaba la ciudad antigua de *Bernes*» (464). Després, però, en una forma diferent, *Hernea* («dicha ciudad *Hernea*»). I a la p. 703 llança la conjetura: «*Bèrnia* según los cronistas del reino se llamó *Hèrnia*», si bé la situa a Calp, que és a la costa, ja a uns 10 k. a l'E. de *Bèrnia*. L'embull creix amb el que SSiv. reporta del P. Ribelles (principis S. XIX): «trata de probar que el escabroso Atlas mencionado por Avieno es el *Bèrnia*». També SSiv. i Hdz. Pacheco hi volen complicar Joaq. Costa (però aquest no cita el *Bèrnia*); i aquí sembla que ensenya l'orella el trampós enllaç, car invoca el «*Herma* de los griegos, que significa camino de Hércules». És